

Lærebog i erstatningsret

8. udgave

Bo von Eyben
Helle Isager

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Bo von Eyben og Helle Isager
Lærebog i erstatningsret

8. udgave, 1. oplag

© 2015 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Clemensstrykkeriet, Viborg

Printed in Denmark 2015

ISBN 978-87-574-3364-7
E-Bog ISBN 978-87-574-9700-0

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	17
Fortegnelse over anvendte – gennemgående – forkortelser	19
Kapitel 1. Grundbegreber og afgrænsning	23
1. Erstatningsretten	23
1.1. Hvad er erstatning?	23
1.2. Erstatningsrettens grundbegreber	25
1.3. Erstatning i og uden for kontraktsforhold	28
1.4. Person- og tingsskade	30
2. Forsikringsretten	33
2.1. Hvad er forsikring?	33
2.2. Forsikringsrettens grundbegreber	35
2.3. Forsikringstyper	36
3. Erstatning og forsikring	38
4. Retskilder og litteratur	43
Kapitel 2. Erstatningsreglernes udvikling, formål og funktion	45
1. Erstatningsreglernes udvikling	45
2. Formål og funktion	48
2.1. Udgangspunktet: Genopretning af tab og prævention ved hjælp af tabsoverflytning	48
2.2. Begrænsninger i trygheden for skadelidte og skadevoldere – tabsspredning ved hjælp af forsikring	49
2.3. Erstatningsrettens funktioner i samspillet med forsikring	52
3. Status og perspektiv	58
Kapitel 3. Objektive betingelser for pålæggelse af erstatningsansvar	67
1. Indledning	67
2. Skaden skal have ramt en anden end skadevolderen	68
3. Erstatningsansvar for undladelser	69

4. Objektive ansvarsfrihedsgrunde	71
4.1. Indledning – retsstridighedslæren	71
4.2. Nødværge	75
4.3. Nødret	77
4.4. Negotiorum gestio	79
4.5. Samtykke	79
4.5.1. Udtrykkeligt samtykke til en bestemt skade	79
4.5.2. Udtrykkeligt samtykke til risiko for skade	80
4.5.3. Skadelidtes optræden implicerer et samtykke	80
4.5.4. Accept af risiko	81
Kapitel 4. Culpa	85
1. Indledning	85
2. Forsæt og uagtsomhed	88
3. Hvorledes afgøres det, om en person har handlet uagtsomt?	89
3.1. Den klassiske opfattelse	89
3.2. Kritik af den klassiske opfattelse	89
3.3. Hvorledes afgøres det da, om en person har handlet uagtsomt?	91
3.3.1. Indledning	91
3.3.2. Overtrædelse af en forskrift	92
3.3.3. Overtrædelse af en almindelig handlepligt	101
3.3.4. Retspraksis	110
3.3.5. Sædvaner	111
3.3.6. Andre faktorer i uagtsomhedsbedømmelsen	112
4. Variationer i agtsomhedskravet	119
4.1. En objektiv ansvarsfrihedsgrunds tilstedeværelse	119
4.2. Professionsansvar	119
4.3. Ansvar ved idrætsudøvelse	124
4.4. Gæstebudsskader	125
4.5. Skader forvoldt af ældre eller handicappede personer	125
4.6. Særlige udvidelser og indskrænkninger i ansvaret	128
5. Bevisbyrden ved anvendelse af culpareglen	129
Kapitel 5. Børns erstatningsretlige stilling	131
1. Indledning	131
2. § 24 a, 1. pkt.	132
2.1. Trafikskader	133
2.2. Legeskader	134
2.2.1. Almindelig leg	134

2.2.2. Farlig leg	134
2.2.3. Almindelig leg/farlig leg	135
2.2.4. Skade på udenforstående tredjemænd	135
2.3. Ildspåsættelse	136
2.4. Piffingerskader	136
2.5. Ansvarsforsikringens rolle i relation til § 24 a, 1. pkt.	137
2.6. Hvor små børn kan man pålægge erstatningsansvar?	138
3. § 24 a, 2. pkt.	139
3.1. »Manglende udvikling hos barnet«	139
3.2. »Handlingens beskaffenhed«	140
3.3. »Omstændighederne i øvrigt«	140
3.3.1. Det skadevoldende barn er dækket af en ansvarsforsikring	140
3.3.2. Det skadevoldende barn er ikke dækket af ansvarsforsikring	140
4. Barnet i den skadelidtes rolle – egen skyld	142
4.1. Analog anvendelse af § 24 a, 1. pkt.	142
4.2. Analog anvendelse af § 24 a, 2. pkt.	143
5. Andres erstatningsansvar for skader forvoldt af børn	144
5.1. Ansvar for forældre og andre, der har tilsyn med børn	145
5.1.1. Ansvar over for tredjemand	145
5.1.2. Ansvar over for barnet selv	146
5.2. Forældremyndighedsindehaverens hæftelsesansvar	148
Kapitel 6. Arbejdsgiverens ansvar for ansatte og disses eget ansvar	151
1. Arbejdsgiverens ansvar – principalansvaret	151
1.1. Indledning – principalansvarets begrundelse	151
1.2. Hvem er arbejdsgiveren ansvarlig for?	153
1.3. Arbejdstagerens handling	155
1.4. Hvem bærer principalansvaret?	158
1.5. Den skadegørende handling tilknytning til tjenesten	160
1.6. Det offentlige principalansvar	163
2. Den ansattes eget erstatningsansvar	164
2.1. Ansvar over for tredjemand	164
2.1.1. Kort om EAL § 19, stk. 3	164
2.1.2. EAL § 23, stk. 1	164
2.1.3. EAL § 23, stk. 2	166
2.2. Ansvar over for arbejdsgiveren	167

Kapitel 7. Objektivt ansvar	169
1. Indledning	169
2. Veje mod ansvarsskærpelse, som ikke er pålæggelse af objektivt ansvar	172
2.1. Skærpelse af culpabedømmelsen	172
2.2. Omlægning af bevisbyrden for culpa	176
2.3. Ansvar for selvstændigt virkende hvervtagers fejl	178
3. Pålæggelse af ulovbestemt objektivt ansvar	184
3.1. Indledning	184
3.2. Skader forvoldt ved udgravninger og piloteringer	186
3.3. Skader forvoldt ved brud på forsyningsledninger – rækkevidden af dommene U 1983.866 H og U 1983.895 H ...	191
3.4. Materialesvigt/teknisk svigt	199
3.5. Arbejdsgiveres ansvar for arbejdsskader	202
3.6. Afslutning	205
Kapitel 8. Ansvar for motorkøretøjer	209
1. Indledning	209
2. Den geografiske begrænsning	212
3. Begrebet »motordrevet køretøj«	213
4. Den ansvarspådragende begivenhed	215
4.1. Færdselsuheld	216
4.2. Eksplosion og brand	218
5. Den ansvarlige personkreds	218
5.1. Udlånte motordrevne køretøjer	219
5.2. Udlejede motordrevne køretøjer	220
5.3. Motordrevet køretøj bestilt til udførelse af et bestemt arbejde	220
5.4. Motordrevet køretøj indleveret til reparation mv.	220
5.5. Motordrevne køretøjer indleveret til opbevaring	221
5.6. Stjålne motorkøretøjer og »ureglementeret« benyttelse af motorkøretøjer	221
6. Medvirken og gensidig skadeforvoldelse	222
6.1. Skadelidtes medvirken ved færdselsuheld, hvori kun ét motorkøretøj er impliceret	223
6.1.1. Den ikke-motoriserede tilskadekomnes krav	223
6.1.1.1. Personskade (og erstatning for tab af forsørger)	223
6.1.1.2. Tingsskade	226
6.1.2. Den motoriserede tilskadekomnes krav	227

6.2. Sammenstød mellem motorkøretøjer	228
6.2.1. Personskade (og erstatning for tab af forsørger)	229
6.2.2. Tingsskade	231
7. Den lovpligtige ansvarsforsikring	232
8. Processuelle bestemmelser	235
Kapitel 9. Ansvar for skader voldt af dyr	237
1. Indledning	237
2. Mark- og vejfredsloven	237
3. Lov om hold af heste	238
4. Danske Lovs regler om ansvar for skader forvoldt af dyr	240
4.1. DL 6-10-2	240
4.2. DL 6-10-5	243
4.3. DL 6-10-4	244
5. Hundeloven	244
Kapitel 10. Miljøskader	247
1. Indledning	247
2. Erstatningsansvaret	252
2.1. Det ulovbestemte ansvar for miljøskader	252
2.2. Miljøerstatningsloven	258
2.2.1. Området for det objektive ansvar	258
2.2.2. Answarets omfang	264
2.2.3. Regulering af ansvaret i øvrigt	267
3. Det offentligretlige miljøansvar	269
3.1. Jordforureningsloven	269
3.2. Miljøskadelovgivningen	276
3.2.1. Miljøansvarsdirektivet	276
3.2.2. Implementering af direktivet	278
Kapitel 11. Anden lovgivning om skærpet erstatningsansvar	285
1. Indledning	285
2. Jernbaner	285
3. Luftfart	287
4. Stærkstrøm/elsikkerhed	289
5. Atomanlæg (nukleare anlæg)	290
6. Andre regler om objektivt ansvar	291

Kapitel 12. Årsagsforbindelse og adækvans	297
1. Årsagsforbindelse	297
1.1. Indledning	297
1.2. Sondringen mellem nødvendige og tilstrækkelige betingelser	299
1.3. Beviskrav og bevisbyrde	303
2. Adækvansproblemer	309
2.1. Retspraksis om adækvans	319
2.1.1. Forløbet frem til initialskaden	320
2.1.1.1. Tredjemands handling	320
2.1.1.2. Skadelidtes egen handling	320
2.1.2. Forløbet fra initialskade til følgeskade	321
2.1.2.1. Sædvanlige følgeskader	321
2.1.2.2. Usædvanlige følgeskader	321
2.1.2.3. Indirekte forvoldt skade	324
2.1.2.4. Tredjemands handling	327
2.1.2.5. Skadelidtes handling	328
3. Konkurrerende skadesårsager og beslægtede problemer	329
3.1. »Normalbaggrunden« – og begrebet en færdig skade	329
3.2. Konkurrerende skadesårsager	330
3.2.1. Konkurrence mellem to ansvarsbærende årsagsfaktorer	330
3.2.2. Konkurrence mellem en ansvarsbærende og en casuel årsagsfaktor	332
3.3. Sammensatte skadesårsager – skaden kan ikke opdeles	333
3.4. Sammensatte skadesårsager – men skaden kan opdeles	337
Kapitel 13. Skade og erstatning	339
1. Indledning	339
2. Tingsskade	341
2.1. Værditab	342
2.1.1. Totalskade	342
2.1.2. Delskade	344
2.2. Driftstabs- og afsavnserstatning	346
2.3. Andre tab	347
2.4. Kan andre end den direkte skadelidte få erstatning?	347
3. Personskade	352
3.1. Indledning	352

3.2. Erstatnings- og godtgørelsesposterne efter EAL	354
3.2.1. Helbredelsesudgifter og andet tab (EAL § 1, stk. 1, og § 1 a)	354
3.2.1.1. Helbredelsesudgifter	354
3.2.1.2. »Andet tab«	356
3.2.2. Tabt arbejdsfortjeneste (EAL § 2)	358
3.2.3. Svie og smerte (EAL § 3)	365
3.2.4. Varigt mén (EAL § 4)	367
3.2.5. Erstatning for erhvervsevnetab (EAL §§ 5-9)	369
3.2.5.1. Fastsættelse af årsløn (EAL § 7)	370
3.2.5.2. Fastsættelse af erhvervsevnetabsprocenten (EAL § 5)	373
3.2.5.3. Kapitalfaktoren (EAL § 6)	376
3.2.5.4. Erstatning til børn under 15 år (EAL § 8)	376
3.2.5.5. Nedsættelse af erhvervsevnetabserstatningen (EAL § 9)	376
3.2.6. Forsørgertabserstatning (EAL §§ 12-14) og overgangsbeløb til efterladte (EAL § 14 a)	377
3.2.6.1. Forsørgertabserstatning til ægtefælle eller samlever (EAL § 13)	378
3.2.6.2. Forsørgertabserstatning til børn (EAL § 14)	381
3.2.6.3. Den erstatningsberettigede personkreds i øvrigt (EAL § 12)	382
3.2.6.4. Overgangsbeløb til efterladte (EAL § 14 a)	383
3.2.7. Godtgørelse for tort (EAL § 26)	384
3.2.8. Godtgørelse til efterladte (EAL § 26 a)	386
3.3. Erstatning og godtgørelse ved forudbestående lidelser og ved »mellemkommende« død mv.	388
3.3.1. Forudbestående lidelser	389
3.3.1.1. Méngodtgørelse	389
3.3.1.2. Erhvervsevnetabserstatning	389
3.3.2. »Mellemkommende« død mv.	390
3.4. Generelle spørgsmål vedrørende erstatning og godtgørelse for personskade	392
3.4.1. Forholdet til anden compensation	392
3.4.2. Genoptagelse	395

Kapitel 14. Særlige erstatningsordninger	397
1. Indledning	397
2. Erstatning efter lov om arbejdsskadesikring (ASL)	399
2.1. Dækningsområde	400
2.2. Arbejdsskader	402
2.3. Ydelser	406
2.4. Ansvar efter almindelige erstatningsregler	409
2.5. Sikringsordningen	415
3. Patientforsikring	416
3.1. Indledning	416
3.2. Patientforsikringen	418
3.2.1. Dækningsområde	418
3.2.2. Afgrænsningen af erstatningsberettigende skader	420
3.2.2.1. Ansvarsprincipper	420
3.2.2.2. Nærmere om erstatningskriterierne	423
3.2.2.3. Særligt om erstatning til forsøgspersoner mv.	429
3.2.3. Erstatningskravet	429
3.2.4. Forsikringsordningen	431
3.3. Erstatningskrav efter almindelige erstatningsretlige regler	431
4. Lægemedelskadeordning	432
5. Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (OEL)	434
Kapitel 15. Skadelidtes medvirken	437
1. Indledning	437
2. Hvorfor har man en almindelig regel om skadelidtes medvirken (egen skyld)?	438
3. Hvilke momenter indgår ved vurderingen af skadelidtes medvirken?	439
3.1. Culpaa over for egne goder	439
3.2. Størrelsen af skadelidtes uagtsomhed	441
3.3. Skadelidtes alder og sjæleligt abnorme personer	443
3.4. Handlingernes farlighed	443
3.5. Egen skyld-brøken	443
3.6. Årsagsforbindelse og adækvans	444
4. Passiv identifikation	444
4.1. Afledede krav	445
4.2. DL 3-19-2	445
4.3. Andre erstatningsansvarlige hvervgivere og forskellige færdselssituationer	446
4.4. Begravelsesudgifter og forsørgertabserstatning	447

4.5. Hundebesiddere	447
4.6. Børn – forældre	447
5. Egen skyld-vurderingen, når skadevolderen er ansvarlig efter en strengere regel end culpareglen	447
5.1. Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om præsumptionsansvar	448
5.2. Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om objektivt ansvar	449
6. Skadelidtes medvirken, når skadelidte som skadevolder ville være ansvarlig efter strengere regler end culpareglen	450
7. Skadevolderen er – og skadelidte ville som skadevolder være – omfattet af strengere regler end culpareglen	450
8. Gensidig skadeforvoldelse	451
9. Afgrænsningsspørgsmål	452
9.1. Medvirken eller inadækvate (følge)skader?	453
9.2. Medvirken eller manglende kausalitet?	455
9.3. Samtykke (og accept af risikoen) eller medvirken?	456
Kapitel 16. Flere erstatningsansvarlige	457
1. Forholdet over for skadelidte	457
1.1. Indledning	457
1.2. Den almindelige regel om solidarisk ansvar	458
1.3. Undtagelser fra det solidariske ansvar	459
2. Forholdet mellem de solidarisk ansvarlige indbyrdes (regresproblemet)	460
2.1. Regresspørgsmålet, hvis der ikke foreligger ansvarsforsikring (eller hvis alle skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring)	461
2.2. Regresspørgsmålet, hvis en eller flere af (men ikke alle) skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring	464
2.3. Regresregler i særlovgivningen	466
2.4. Regresaftaler	467
2.5. Regressens gennemførelse	468
Kapitel 17. Erstatning for skade, der er dækket af forsikring	471
1. Indledning	471
2. Hovedreglen om bortfald af erstatningsansvar (EAL § 19, stk. 1)	471
3. Undtagelserne til reglen om ansvarsfrihed	475
3.1. Skader der forvoldes forsætligt eller ved grov uagtsomhed (EAL § 19, stk. 2, nr. 1)	475

3.2. Skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed (EAL § 19, stk. 2, nr. 2)	480
3.3. Ansvar efter færdselsloven, luftfartsloven og søloven (EAL § 21)	483
4. Forsikringsselskabets regresret (EAL § 22)	483
4.1. EAL § 22, stk. 1	483
4.2. EAL § 22, stk. 2	484
5. Arbejdstageransvaret, hvis skaden er dækket af forsikring (EAL § 19, stk. 3)	485
Kapitel 18. Den almindelige lempelsesregel	489
1. Indledning	489
2. Lempelse hvis ansvaret er urimeligt tyngende (EAL § 24, stk. 1, 1. led)	490
3. Lempelse under ganske særlige omstændigheder (EAL § 24, stk. 1, 2. led)	495
4. Lempelse ved skadelidtes medvirken (EAL § 24, stk. 2)	495
5. Lempelse ved gensidig skadeforvoldelse	496
Kapitel 19. Erstatningskravet	499
1. Pengekrav	499
2. Kapitalerstatning	499
3. Erstatningskravets opståen og forfaldstid	500
4. Forældelse	501
4.1. Indledning	501
4.2. Forældelsesfristen	503
4.3. Afbrydelse af forældelse	506
5. Renter	506
6. Efterbetaling	508
7. Overførelse mv. af erstatnings- og godtgørelseskrav	509
7.1. Tingsskade	509
7.2. Personskade	509
7.2.1. Kreditorforfølgning	509
7.2.2. Overdragelse	510
7.2.3. Arv	511
7.2.4. Ægtefælleskifte	512
8. Beskatning	512
9. EAL's præceptivitet	513

Lavregister	515
Domsregister	523
Stikordsregister	545

Forord

I forhold til 7. udgaven af denne bog fra 2011 er fremstillingen ført ajour til den 1. maj 2015 med ny retspraksis, lovgivning og litteratur.

Som bogens titel angiver, er hovedsigtet med den fortsat, at den skal kunne tjene som lærebog på jurastudiet og lignende studier. Vi er dog naturligvis opmærksomme på, at der ikke foreligger andre (ajourførte) fremstillinger af de almindelige erstatningsretlige regler, og at der derfor for praktikere er behov for en fremstillingsform, der er mere udførlig, end lærebogssigtet strengt taget kan begrunde, især hvad angår omtale af den nyeste retspraksis. Vi har derfor tilstræbt også at opfylde dette behov, selv om det gør det vanskeligt at undgå, at bogens omfang vokser. Dette skyldes imidlertid tillige den stadigt mere omfattende lovregulering på området. Til gengæld har vi fastholdt afgrænsningen af, hvilke emner der bør behandles under den »almindelige« erstatningsret, men dette hænger tillige sammen med, at der på områder, som ellers kunne tænkes inddraget – f.eks. produktansvar, myndighedsansvar og rådgivningsansvar – foreligger en omfattende litteratur.

København/Aarhus, juli 2015

Bo von Eyben
Det Juridiske Fakultet
Københavns Universitet

Helle Isager
Juridisk Institut
Aarhus Universitet